

101

Einhorn Ignác

A zsidók politikai helyzete az 1840-es években

Einhorn Ignác¹ (1825–1875), “Visszapillantás”, in: *Első magyar zsidó naptár és évkönyv 1848-ik szökőévre*. Közrebocsátja a Honi Izraeliták Között Magyar Nyelvet Terjesztő Pesti Egylet (Pest: Landerer és Heckenast, 1848), pp. 239–258

I.

Politikai viszonyok

A zsidónak politikai élete, azaz: a külvilághoz viszonya, melyről elődeinknek fogalmuk sem volt, csak az újkornak eredménye. Azelőtt a zsidó semmi érintkezésben nem állt a külvilággal. Sem a külvilág őt, sem ő a külvilágot nem ismerte. Ez tudta, hogy a Ghetto-ban zsidók laknak; a Ghetto lakói pedig azt tudták, hogy ott künn keresztények laknak. Ez összege volt az ismeretnek, mely minden pártnak meg volt a másiknak külső állapotáról. Tudta a zsidó, hogy a künnlakó keresztények – nem zsidók; tudta a keresztény, hogy a bennlakó zsidók – nem keresztények. És ez összege volt az ismeretnek, mely minden pártnak megvolt a másik benső állapotáról...

Csak az új kor kezdte némileg lerontani a választófalakat. És ámbár állanak még most a roppant épületnek alsóbb részei minden közvetlen egyesítést akadályozván: felső részei mégis le vannak már döntve, szabad a kilátás, s közvetve a szellemi megközelítés is lehetségessé vált... A külvilág megkezdte a zsidót vizsgáló s figyelmes szemmel nézni; és ő viszont a külvilágot... Megkezdtek a nemzetek sorsáról tanácskozni, a közállodalom jótéteményeivel őt is felruházni; és viszont kezdett a zsidó részt venni a nemzetek sorsán, erejét és törekvéseit a külvilágnak is hasznára fordítani. És mindenütt voltak és vannak még most legörvendetesebb gyümölcsei e változásnak. Ha valahol, úgy itten legjobban kiviláglott: hogy azzá válik az ember, amivé a körülmények őt nevelik. Emberré vált a zsidó, mihelyt annak ismerték embertársai. Polgárrá lett, mihelyt az álladalom őt keblébe fogadta vala, és annak hatáskörét kinyitották előtte. És világpolgárrá lett, mihelyt a világ őt polgárának elismeré...

Bekövetkezett ezen fordult a magyar zsidó irányában az örökké emlékezetes 1840-ki országgyűlésen. Azon a zsidó élet s munkatehetsége fölötti általános véleményváltozás, mely a múlt század utolsó negyedében * Dohm, Mendelssohn és Lessing által élesztetve, azóta Európa minden mivelt tartományaiban viszhangra is talált; a mi kedves hazánkban csak nevezett országgyűlésen nyilvánult, és az akkor hozott új zsidótörvényben testi alakot is vőn magára. Elmúlt az óta 6-7 év. Rövid, de nagyon rövid időszak a nemzetek életében. És mégis, ha közelebbről megvizsgáljuk ezen rövid időszakot, mindenhol eredmények és változások láthatók. Hogy ezek nem mindenütt hasonlóképpen örvendetesek, sajnos ugyan, de a mi hibánk – bizony nem.

¹ Később: Horn Ede.

Mikor az 1840-iki országgyűlésen szőnyegre került a zsidóügy, majdnem mindenhol kedvező viszhangra talált. Köszönhette ezt részint az újság nagy ingerének, részint a szabadelmű iránynak, mely azon országgyűlésnek minden végzeteit jellemzi. Ismeretes, e kedvező hangulatnak mily eredménye volt. Ámbár ez a vérmes reményeknek meg nem felelt, melyeket tőle a zsidók és szabadelmű hontársaik tápláltak; de mégis előrehaladásnak tekintendő volt, engedménynek az újkor haladó szellemének. És ez a mérsékeltek követeléseit ki tudta elégíteni; a vérmeseket pedig följosította: a örvendőről többet meg nagyobbat várni és követelhetni.

A zsidóügy iránti lelkesedés azóta majdnem egészen leszállt a magyar politika szinpadjáról. Csak igen szűk helye maradt fenn még e lelkesedésnek, szívében azon nemeseknek, kik a magasztos és üdvös Trias: szabadság, jog és emberiség körül harcolnak. Általánosan véve a józan gondolkozás és a szűkkeblű számítás helyét foglalák el az előbbi lelkesedésnek.

Megkülönböztethetünk mostan három különvált nézeteket, melyeknek mindegyike megtestesítésre s túlnyomóságra törekszik.

Élén állanak a szabadelvűek. Ezek a zsidók polgárosítását kívánják azért, mivel ez követelése korunk szellemének, és múlhatatlanul szükséges a zsidónak üdvös fejlődésére és az ország fölvirágzására. Elismerik, hogy a polgárosítás nem kérendő és kikoldulandó engedmény: hanem joga a haza minden fiának, jogszerű tulajdona, melyet elvenni tőle csak akkor szabad, ha vele visszaélt, és ha érdemtelenné találtattott arra. Tőle azt megtagadni – mivel talán nem a reménylett módon élend vele – mindenesetre igazságtalan előítélet... Elismerik ők, hogy a zsidóügy nem különvált egy kérdés, hanem hogy közvetlen összeköttetésben áll a más teendővel; hogy csak az lehet érdemes a valódi szabadságra, ki mást attól meg nem foszt; és hogy csak akkor reményelhetni fölvirágzását összes hazánknak, ha minden törzsöknek és néposztálynak minden lehető alkalom és tér engedtetik erejének s tehetségeinek szabad és illendő fejlesztésére és használatára.

De e főpártban észrevehetni két különböző véleményárnyzatot. Az egyik testestül lelkestül akarja, kívánja is a polgárosítást, s teljes meggyőződéssel harcol ez ügy mellett, s törekszik annak elérésére... A másik csak azért szól mellette, mivel kell, mivel politikai rendszerének egy részét teszi, és hogy az egész rendszeren csorba ne ejtessék, szükség azt is fenntartani, vitatni. És kiismerhető mind beszédükből, mind írásaikból ezen kénytelenség, melyen e szabadelvűség alapul, s ha adnának is a zsidóknak polgári jogot, más záradék által elvonnék tőle, mit az elsőben megengedtek... Az első felekezettől – ha csak oly kicsiny nem lenne – mindent remélhetnénk. A másodiktól csak akkor, ha egykor el lesznek döntve az országnak minden más kérdései s kielégítve látandják saját követeléseit; csak akkor remélhetni, hogy zárkövét a szabadelvűség épületének fölteendő, a zsidónak is majd a neki tartozó jogokat megadandják.

Szabadelvűek ellenében állanak a conservatívek, a statusquo barátai. Ezek Németországban is ellenei a zsidó polgárosításának, és a hol e párt hatalomra vergődött fel 1814 óta, például: Porosz-, Hannoverben, a zsidóügy majd mindenkor hátralépéseket tett, előrehaladást sehol sem. de hazánknak conservatívjait jól meg kell különböztetnünk a németországiaktól. Hála a Magyarok Istenének! Hazánkban "történeti oskola" még nem képződött, mely minden jogtalanságot jognak tart, ha csak ős; minden intézvényeket jogszerűeknek mond, ha csak ősiségszentelték;

minden újításnak ellentáll csupán azon okból, mivel az elavultat helyéből kiszorítja; és következésképp a zsidót is ezen szabdátlan helyzetében hagyni akarná, mivelhogy – eddig is olyan volt. Nem ismerik a mi conservatívjaink a “keresztényi állodalom”-nak elvét, mely nemkeresztények hozzájárulása által veszélyeztetnék, ha ti. ezek is földjét művelik, iparát előmozdítják, a tudományokat és mesterségeket elősegítik, és az állodalomnak javára mint ügyvédek, bírák, tisztviselők stb. szolgálnak. Conservatívjaink a zsidóügyben is fontolva haladók, és míg erős talpon alapuló jövőt bizonyonnyal nem remélhetni: a statusquo parányi részét sem akarják helyéből kimozdítani, – és mindig a réginél marasztaltatni törekcszenek... Veszélyes ugrásokra azoknak nincs kedvök. A polgárosítást pedig veszélyesnek azért tartják, mivel a zsidót nem ismerik. És onnan az örök ellenvetés a zsidó állított erkölcstelensége, durvasága, és az abból következtetett polgárosításrai képtelenségéről!... Honnan ez az általános félreismerés? már e cikk kezdetén megmutatók. Könnyen átlátni, hogy e párttól csak kevesek és lassan nyerendők az engedmények; teljes polgárosítást csak akkor remélhetni, ha a zsidó magát bensőleg, külsőleg is, a mennyire tőle kitelhető, átalakította légyen, és így de facto már annak birtokába jövendett volna, amit most kérnie kell. Bizony oly közel nincs az idő ennek elérésére. De ha ez idő egykor beköszön, ezen párt nem átalandja a fait accompli-t a jognak címével is fölruházni.

E két párt elvekből indul ki. És ámbár a másodiké nekünk nem kedvez, az mégis örvendetes, hogy elv szolgál az ellenzésnek alapjául, és önkény áldozata többé nem vagyunk. Az elv észben terem, ésszel is harcolhatni ellene. Az elv szüleménye az időnek és körülményeknek, s ezeknek elváltozása mellett annak megváltoztatását is remélhetni. Nem így áll a dolog az önzéssel; ez ellen sem ésszel nem harcolhatni, sem idő- s körülményektől nem remélhetni gyógyítását. Mindig és örökké hatalmas befolyása van az önzésnek; mert az önfentartási ösztön örökké meg örökké hatalmas. És ez az ellenség kezdettől fogva a zsidóügy ellen lépett föl, ez az, mely napról napra keményebben, hevesben is lép föl a polgárosítás ellen; mert önérdékét veszélyeztettnék véli... Képviseletetik azon párt a honfiak azon osztálya által, mely legközelebb érintésbe jó a zsidóval, a polgártól ti., mely a zsidónak tudományok, tiszték és mesterségek szabad gyakorolhatása esetében önérdékének tönkrejutásától fél. És annál inkább, mivel eddig is szokva volt: céhek, szabadalmazott testületek, s más efféle eszközök által önérdékeit minden keresztény ellen is megőrizni és maga érdekeit inkább mint a közjóét tekintetbe venni. E párttól – ha a törvény közbe nem lép – jobbulás csak akkor várhatandó, ha polgáraink közt földerülend a míveltség jótevő szelleme, és tanulandnak az állodalommal összeolvadni s a közjó felvirágzásában maguk üdvét lelmi meg...

Az első párt az 1840-ki országgyűlésen többségben volt. Az akkor Magyarhonban először föltűnt polgárosítási eszme: egy negyed millió honfiakat az elavult iga alól kiszabadítani, és az emberiség szent kötelékei által a hazának megnyerni, sokkal magasztosb és istenibb vala, mintsem hogy föltünésekor kicsinyszerű kétkedéseknek és szűkkeblű számlálgatásoknak helyet engedtet volna, és azért meglepőleg kedvező eredménye is volt. 40–43-ig kétkedés és számlálgatás nyerének tért, és meg is kezdte bukni az ügy. Onnan mostanig a harmadik párt mindinkább veszélyeztetve látja különérdekeit a mesterségek szabad gyakorlása elleni gátok és akadályok eltörölése által; és azért a törvénytől tett engedmények a valódi életben mindig gátokra akadnak, és azért a gyakorlat nem érezteti velünk a

törvény jóságát, minket a nyert engedményektől megfosztani törekszik, és ezen törekvésében napról napra veszélyesbbé, meg nyomasztóbbá válik...

(...)
